

вій службі, військовозобов'язані під час проходження учбових зборів, особи офіцерського, сержантського та рядового складу органів державної безпеки, особи щодо яких є спеціальна вказівка у законодавстві СРСР. У зв'язку з цим норма мала бланкетний та невизначений характер та могла постійно змінюватись. У цілому закон мав 33 статті. Прослідковувалась відповідна структуризація військових злочинів у залежності від об'єкта посягання: статті 2–8 порядок підлеглості і дотримання військової честі (непокора, невиконання наказу, погроза начальнику, образа підлеглим начальника і начальником підлеглою); ст. ст. 9–13 – порядок проходження військової служби (самовільне залишення частини або місця служби, дезертирство, самовільне залишення частини у бойовій обстановці); ст. ст. 14, 15 – порядок користування військовим майном, зброєю і бойовою технікою (промотання або втрата військового майна; умисне знищення або пошкодження військового майна); ст. ст. 16–22 –

порядок несення окремих видів військової служби (порушення правил польотів або підготовки до них; порушення статутних правил караульної служби; порушення правил несення пограничної служби; порушення статутних правил внутрішньої служби); ст. 23 – порядок охорони державної та військової таємниці; ст. ст. 24–26 – військові посадові злочини (зловживання владою, перевищення влади і халатне ставлення до служби; здача або залишення ворогові засобів ведення війни; залишення гинучого військового корабля); ст. ст. 27–33 – порядок служби на полі бою та у районі військових і бойових дій, а також у період перебування у полоні у противника (добровільна здача у полон, мародерство, насилля над населенням у районі військових дій).

Висновки. Вивчення історії становлення окремих інститутів кримінального права дає нам можливість з'ясувати та певним чином вдосконалити чинне кримінальне законодавство України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Таганцев Н.С. Лекции по русскому уголовному праву. Часть Общая / Н.С. Таганцев. – Спб., 1887. – Вып. 1.
2. Ферри Э. Преступления и преступники в науке и жизни. Две лекции / Э. Ферри. – Одесса, 1890.
3. Дангельмайер Д. История военно-уголовного права / Д. Дангельмайер. – Варшава, 1892.
4. http://militera.lib.ru/regulations/russr/1607_ustav/index.html
5. <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/1649.htm>
6. <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/articul.htm>
7. СЗ СССР. – 1924 № 24 ст. 206.
8. СЗ СССР. – 1924 № 24 ст. 207.
9. Горный А. Закон об уголовной ответственности за воинские преступления / А. Горный // Сов. юстиция. – 1959. – №2.
10. СЗ СССР. – 1930 № 15 ст. 159; СЗ СССР. – 1934 № 29 ст. 223.
11. Відомості Верховної Ради СРСР. – 1939 №32.
12. Сборник законов СССР, Указов Президиума Верховного Совета СССР 1938–1944 гг. – М. : Госиздат, 1945.
13. Відомості Верховної Ради СРСР 1943 р. №15 ; Відомості Верховної Ради СРСР 1943 р. №18 ; Відомості Верховної Ради СРСР 1944 р. №1.
14. Відомості Верховної Ради СРСР 1944 р. №10.

УДК 343.79

ПРЕДМЕТ ТА ВИДИ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ ТА ІНШИХ ПІДАКЦИЗНИХ ТОВАРІВ

SUBJECT AND TYPES OF CRIMES RELATED TO UNLIMITED COVER OF ALCOHOLIC BEVERAGES AND OTHER PEDUCATIONAL GOODS

Шейко К.В.,

*здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

У статті досліджено сучасну нормативно-правову базу, яка регулює виробництво та обіг алкогольних напоїв та інших підакцизних товарів на внутрішньому ринку, встановлено основні склади злочинів, які вчиняються у цій сфері, й проаналізовано їх предмет.

Ключові слова: алкогольні напої, підакцизні товари, незаконний обіг алкогольної продукції, спирт етиловий, горілка, пиво.

В статье исследована современная нормативно-правовая база, которая регулирует производство и оборот алкогольных напитков и других подакцизных товаров на внутреннем рынке, установлены основные составы преступлений, которые совершаются в этой сфере, и проанализирован их предмет.

Ключевые слова: алкогольные напитки, подакцизные товары, незаконный оборот алкогольной продукции, спирт этиловый, водка, пиво.

The article deals with coterporally legislative base, which regulates the production and turnover of alcohol drinks and others excisable goods at the domestic market, established the main crimes that are committed in this sphere, and analyzed their subject.

Key words: alcohol drinks, excisable goods, illegal turnover of alcohol products, ethanol, vodka, beer.

Постановка проблеми. Динамічний розвиток ринку незаконного виробництва та обігу алкогольних і слабоалкогольних напоїв вимагає пошуку нових правових підходів у вирішенні проблеми ухилення від сплати акцизного

податку та збереження фізичного та морального здоров'я населення держави. У зв'язку з цим набуває особливої актуальності необхідність визначення кола злочинних діянь, які потребують вивчення їх предмета для розробки ефек-

тивних правових механізмів їх регулювання та протидії протиправним проявам.

Стан опрацювання свідчить, що проблемі, пов'язаній з незаконним виробництвом та обігом алкогольних напоїв, у різні роки присвятили свої роботи такі відомі вчені, як: П.П. Андрушко, Н.О. Гуророва, О.О. Дудоров, М.Й. Коржанський, П.Я. Кравченко, В.О. Навроцький, В.В. Сташис, В.Я. Тацій, М.І. Хавронюк та інші. В останнє десятиліття цією проблематикою цікавилися В.А. Бабич, О.Ю. Бусол, В.І. Коротун, В.В. Костенко, М.М. Мінаєв, В.А. Некрасов та ін. Однак, попри усі ці дослідження, тінювий ринок обігу алкогольних напоїв набуває нових ознак та механізмів функціонування, що і зумовлює необхідність оновлених досліджень та шляхів протидії.

Метою статті є здійснення аналізу сучасної нормативно-правової бази у сфері виробництва та обігу алкогольних напоїв та інших підакцизних товарів, встановлення основних видів злочинів, які можуть вчинятися у досліджуваній сфері, а також розкриття їх головних складових.

Виклад основного матеріалу. Основні засади заборони незаконного обігу алкогольних напоїв та інших підакцизних товарів передбачені у низці нормативно-правових актів, основним з яких є Кримінальний кодекс України (далі – КК України). Так, ст. 204 КК України передбачає заборону незаконного виготовлення, зберігання, збуту або транспортування з метою збуту підакцизних товарів. Частина перша цієї статті зазначає, що незаконне придбання з метою збуту або зберігання з цією метою, а також збут чи транспортування з метою збуту незаконно виготовлених алкогольних напоїв, тютюнових виробів або інших підакцизних товарів караються штрафом від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Таким чином, предметом цього складу злочину є *алкогольні напої, тютюнові вироби та інші підакцизні товари*. У теорії кримінального права немає єдиного розуміння того, що є предметом злочину. Так, серед науковців точаться дискусії про сутність предмету злочину. Наприклад, М.Й. Коржанський наполягає на тому, що предметом злочину є матеріальна річ, в якій проявляються певні сторони (властивості) суспільних відносин (об'єкта злочину), шляхом фізичного або психічного впливу, якому завдається соціальна небезпечна шкода у сфері цих суспільних відносин [1, с. 17]. Відповідно до позиції М.І. Бажанова, предмет злочину – це «... та річ (фізичне утворення) матеріального світу, поводження з якою закон пов'язує з певною кваліфікацією а, значить, і з відповідальністю» [2, с. 33]. Проаналізувавши основні точки зору науковців, ми дотримуємося позиції В.Я. Тація, який зазначає, що предмет злочину – це будь-які речі матеріального світу, з певними властивостями яких закон про кримінальну відповідальність пов'язує наявність у діях особи ознак конкретного складу злочину [3, с. 17]. Дане визначення, на нашу думку, є найбільш повним та логічно викладеним.

Закон України від 19.12.1995 р. № 481/95-ВР у редакції від 04.06.2017 р. «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів» надає визначення терміну «*алкогольні напої*». Так, під останнім слід розуміти продукти, одержані шляхом спиртового бродіння цукровмісних матеріалів або виготовлені на основі харчових спиртів з вмістом спирту етилового понад 0,5 відсотка об'ємних одиниць, які зазначені у товарних позиціях 2203, 2204, 2205, 2206, 2208 згідно з УКТ ЗЕД, а також із вмістом спирту етилового 8,5 відсотка об'ємних одиниць та більше, які зазначені у товарних позиціях 2103 90 30 00, 2106 90 згідно з УКТ ЗЕД. Слабоалкогольними напоями, відповідно до цього Закону, є алкогольні напої із вмістом етилового спирту від 0,5 до 0,8 відсотка об'ємних одиниць та екстрактивних речовин не більше як 14 г на 100 куб. см, виготовлені на основі водно-спиртової суміші з вико-

ристанням інгредієнтів, напівфабрикатів та консервантів, насичені чи ненасичені діоксидом вуглецю.

Предметом цього злочину також можуть бути алкогольні напої, виготовлені на основі етилового спирту шляхом його розбавлення водою. Однак, виготовлення, придбання, зберігання, транспортування з метою збуту і збут самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення кваліфікуються як зайняття забороненим видом господарської діяльності за ст. 203 КК України (п. 13 постанови ПВСУ «Про практику застосування судами законодавства про відповідальність за окремі злочини у сфері господарської діяльності» від 25 квітня 2003 р. № 3, а також Ухвала колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 6 травня 2003 р. // ВВСУ. – 2003. – №5. – С. 20-21) [4, с. 561].

Під *тютюновими виробами* законодавець розуміє сигарети з фільтром або без фільтра, цигарки, сигарети, сигарили, а також льольковий, нюхальний, смоктальний, жувальний тютюн, махорка та інші вироби з тютюну чи його заміників для куріння, нюхання, смоктання чи жування.

До інших *підакцизних товарів*, які мають відношення до обігу алкогольних напоїв, відповідно до ст. 215.1 Податкового кодексу України (далі – ПК України) належать: спирт етиловий, інші спиртові дистиляти та пиво. Підакцизними товарами в Україні визнаються товари, у ціну яких включається акцизний податок, який є різновидом непрямих податків на споживання окремих видів товарів (продукції), визначених ПК України як підакцизні (ст. 14.1.4 ПК України).

Так, етиловим спиртом є спирт етиловий-сирець, спирт етиловий ректифікований технічний, спирт етиловий денатурований (спирт технічний), спирт етиловий технічний, спирт етиловий ректифікований, що відповідають кодам 2207 і 2008 згідно з УКТЗЕД та виготовлені з крохмалю і цукровмісної сировини або нехарчових видів сировини за спеціальними технологіями (ст. 1 ЗУ «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів»). Також цією нормою виділяється спирт етиловий питний, що є спиртом етиловим ректифікованим, розбавленим водою за спеціальною технологією до визначеного стандартом вмісту алкоголю. Саме даний різновид спирту, відповідно до кримінологічного дослідження, є найбільш поширеним предметом злочину у сфері обігу незаконно виготовленої алкогольної продукції.

Державна фіскальна служба України у 2015 році роз'яснила, що за ДСТУ 4257:2003 спиртовими дистилятами визначаються віскі, ром, джин, текіла, продукти із вмістом спирту етилового 8,5 відсотка об'ємних одиниць і більше й інші товари, які не належать до лікоро-горіччаних напоїв. Пивом же є насичений діоксидом вуглецю лінійний напій, отриманий під час бродіння охмеленого суслу пивними дріжджами, що зазначений у товарній позиції 2203 згідно з УКТ ЗЕД. Водночас пиво безалкогольне не є підакцизним товаром [5].

Однак, склад злочину, передбачений ст. 204 КК України, є не єдиним, що стосується злочинів у сфері незаконного обігу алкогольних напоїв та інших підакцизних товарів. Необхідними елементами у виробництві та збуті спиртних алкогольних напоїв є сплата суб'єктами виробництва державного акцизного податку, а також отримання ними відповідної ліцензії. Тобто, відповідно до законодавства України виробництво спирту коньячного і плодового може здійснюватися суб'єктами господарювання незалежно від форм власності, які мають відповідну ліцензію, повний технологічний цикл виробництва коньяку та алкогольних напоїв за коньячною технологією, забезпечені спеціальною тарою для витримки спиртів та кваліфікованими фахівцями. Також спирт етиловий, спирт етиловий ректифікований виноградний, алкогольні напої та тютюнові вироби підлягають підтвердженню у законодавчо ре-

гульованій сфері шляхом сертифікації (ЗУ «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів»). Згідно з Законом України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 01.06.2000 р. ліцензуванню підлягають виробництво і торгівля спиртом етиловим, коньячним та плодним, алкогольними напоями та тютюновими виробами. Таким чином, суб'єктам, що не мають відповідної ліцензії та сертифікату забороняється виготовлення та роздрібна торгівля спиртом етиловим, коньячним та плодним. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває злочинна діяльність з незаконного виробництва з метою збуту, придбання, перевезення з метою збуту та збут підроблених марок акцизного податку та голографічних захисних елементів, а також незаконне використання знаку для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару, кримінальна відповідальність за які передбачена у статтях 199 та 229 КК України.

Досліджуючи сферу незаконного обігу алкогольної продукції, слід наголосити, що предметом складу злочину ст. 199 КК України є марки акцизного податку та захисні голографічні елементи. Розглянемо їх детальніше.

Маркою акцизного податку відповідно до п. 107 ст. 14.1 ПК України є спеціальний знак для маркування алкогольних напоїв та тютюнових виробів, віднесений до документів суворого обліку, який підтверджує сплату акцизного податку, легальність ввезення та реалізації на території України цих виробів. Порядок виготовлення, зберігання, продажу марок акцизного податку та маркування алкогольних напоїв і тютюнових виробів на сьогодні визначений ст. 226 ПК України. Відповідно до даної норми «маркуванню підлягають усі алкогольні напої із вмістом етилового спирту понад 8,5 відсотка об'ємних одиниць. Маркування вироблених в Україні алкогольних напоїв із вмістом етилового спирту до 8,5 відсотка об'ємних одиниць не здійснюється. Марки акцизного податку для вироблених в Україні алкогольних напоїв відрізняються від марок для ввезення на митну територію України алкогольних напоїв дизайном та кольором». Так, Постановою Кабінету Міністрів України від 14 травня 2015 р. № 296 «Деякі питання запровадження марок акцизного податку нового зразка для алкогольних напоїв та тютюнових виробів» затверджено нові зразки марок акцизного податку для алкогольних напоїв вітчизняного та імпортного виробництва. А саме, для маркування алкогольних напоїв вітчизняного виробництва акцизні марки виготовляються у зеленій та червоній кольоровій гамі, а для маркування алкогольних напоїв імпортного виробництва – фіолетовій та помаранчевій кольоровій гамі.

Законодавець у ПК України також закріпив основні реквізити, які повинна містити офіційна марка акцизного податку. Таким чином, кожна марка акцизного податку на алкогольні напої повинна мати окремий номер, місяць і рік випуску марки та позначення про суму сплаченого акцизного податку за одиницю маркованої продукції. Також на кожну марку наносяться обов'язкові слова «УКРАЇНА», «Марка акцизного податку» та позначення виду марки, що складається з початкових літер слів «алкоголь вітчизняний (лікєро-горілочна продукція)» – «АВ ЛГП», «алкоголь вітчизняний (виноробна продукція)» – «АВ ВП», «алкоголь імпортний (лікєро-горілочна продукція)» – «АІ ЛГП», «алкоголь імпортний (виноробна продукція)» – «АІ ВП».

Для маркування алкогольних напоїв вітчизняного виробництва наноситься індекс регіону України, що відповідає місцезнаходженню виробника продукції, серія і номер марки, місяць і рік у якому вироблено марки для алкогольних напоїв. До набуття чинності Постанови Кабінету Міністрів від 14.05.2015 р. № 296 на акцизних марках старого зразка були присутні як двомірний код, так і голограма. Але поступово у зв'язку із подорожчанням виготовлення

марок акцизного податку було скасовано нанесення на них двомірного коду, а згодом було скасовано і голографічний захисний елемент. Сьогодні виробництво марок акцизного податку провадиться Державним підприємством «Поліграфічний комбінат «Україна» без нанесення двомірного коду або голографічного захисного елементу.

Одним із сучасних елементів захисту від підробок марок акцизного податку є графічний захисний елемент, який містить інформацію у закодованому вигляді. Графічний захисний елемент виготовлений за технологією фізично неклонуваних функцій (PUF, Physical Unclonable Function). Ця технологія ефективно використовується урядом Китаю, Банком Франції, Міжнародною митною організацією (WCO), Інтерполом, контролюючими органами Великобританії та Нідерландів у боротьбі з підробленою продукцією. Фізично неклонувани функції (англ. Physical Unclonable Function, PUF) – це функції, які інтегруються у фізичну структуру продукту під час виробничого процесу, та внаслідок наявності безлічі випадкових компонентів функцію неможливо змоделювати або відтворити. Експертами Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України встановлено, що графічний захисний елемент марок акцизного податку з закодованою графічною інформацією неможливо скопіювати або відтворити. Все це і підтверджує надійність його застосування і в Україні [6].

Голографічним захисним елементом відповідно до ст. 216 ПК України є голографічний елемент, призначений для маркування носіїв інформації, документів і товарів з метою підтвердження їх справжності, авторства тощо, виконаний з використанням технологій, що унеможливають його несанкціоноване відтворення. Голографічним елементом визнається матеріальний об'єкт з тонкошаровою структурою, який створюється з метою формування (відновлення) записаному на ньому зображення шляхом інтерференції та дифракції світла.

Досліджуючи предмет злочину, передбаченого ст. 229 КК України, законодавець виділяє: 1) знаки для товарів і послуг або торговельна марка; 2) фірмове (комерційне) найменування; 3) кваліфіковане зазначення походження товару.

Серед злочинів, що вчиняються у сфері обігу алкогольної продукції найбільш поширеним є незаконне використання торговельної марки при реалізації фальсифікату. Отже, *знаками для товарів і послуг або торговельною маркою* вважається позначення, за яким товари та послуги одних осіб відрізняються від товарів і послуг інших осіб (ст. 1 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15 грудня 1993 р. у редакції 21.05.2015 р.). Знаком можуть бути слова, у тому числі імена, літери, цифри, зображувальні елементи, кольори та інші позначення, придатні для вирізнення товарів і послуг, або будь-які комбінації таких позначень.

Суб'єктами права інтелектуальної власності на знак для товарів і послуг є фізичні та юридичні особи. Право власності на знак засвідчується свідоцтвом, яке видається на певний строк. Обсяг правової охорони, що надається, визначається зображенням знаку та переліком товарів і послуг, які внесені до Державного реєстру свідоцтв України на знаки для товарів і послуг. Позначення можуть бути внесені до знаку і як елементи, що не охороняються, якщо вони не займають домінуючого положення у зображенні знаку [4, с. 648].

Висновки. Враховуючи вище наведене, можемо сказати, що незаконний обіг алкогольної продукції посідає значне місце на українському ринку підакцизної продукції, що негативно позначається як на державному та місцевому бюджетах, так і на здоров'ї громадян, які купують фальсифіковану продукцію, яка не відповідає державним стандартам ДСТУ і може завдати шкоди їх життю та здоров'ю. Проведений аналіз чинного законодавства та

сучасного стану незаконного обігу підакцизних товарів, надав можливість виділити найбільш розповсюджені злочини, які вчиняються у цій сфері. До них належать склади

злочинів, передбачених статтями 199, 204 та 229 Кримінального кодексу України, що охоплюють весь процес від виробництва до збуту фальсифікованої продукції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Коржанский Н.И. Предмет преступления (понятие, виды и значение для квалификации) : [учебное пособие] / Н.И. Коржанский. – Волгоград : Волгоградская Высшая следственная школа МВД СССР, 1976. – 56 с.
2. Бажанов М.И. Уголовное право Украины: Общая часть : [конспект лекций] / М.И. Бажанов. – Днепропетровск : Пороги, 1992. –168 с.
3. Тацій В.Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве / В.Я. Тацій. – Харьков : Вища шк. Изд-во ХГУ, 1988. –198 с.
4. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.] ; За заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – Вид. четверте, доповн. – Харків : Одиссей, 2008. – 1208 с.
5. ДФС роз'яснила, як поділяти алкогольні напої, звітуючи із «роздрібного» акцизу [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.interbuh.com.ua/ru/documents/onenews/62187>.
6. ПК «Україна» прокоментував скандальний сюжет про марки акцизного податку // ТСН «Україна». – 2015. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://tsn.ua/ukrayina/pk-ukrayina-prokomentuvav-skandalniy-syuzhet-pro-marki-akciznogo-podatku-412965.html>.